

TEOLOŠKA KRONIKA S KONCILSKIM PREDZNAKOM

Osvrt na N. A. Ančić, Vjera koja rasvjetljuje život, CuS, Split, 2015.

Ova knjiga ima dvojak karakter. Ona je teološka kronika jednog podosta burnog vremena, ali isto tako ona svjedoči, i to prilično vjerno, neke od trajnih i temeljnih teoloških preokupacija teologa dr. Ante Ančića.

Ona je teološka kronika ili teološko svjedočenje o jednom vremenu ukoliko u sebi okuplja uglavnom uvodnike u pojedine brojeve CUS-a koje je autor napisao u razdoblju od dva desetljeća za vrijeme svojeg uredničkog vođenja časopisa. Kao urednik Ančić je uspio postići da za svaki broj časopisa netko od članova uredničkog vijeća ili poneki drugi profesor napiše uvodnik. On sam bi svake godine napisao jedan uvodnik. Ti uvodnici su bili kraći teološki eseji. Njihova je tema bio jedan od značajnijih događaja sveopće ili mjesne Crkve tog trenutka ili pak neko od značajnijih društvenih događanja u Hrvatskoj ili svijetu, a koji su u sebi krili moguće teološko-etička značenja i izazove.

To je bila jedna zaista vrijedna urednička zamisao. Nju je, istini za volju, urednik Ančić preuzeo od prethodnog urednika. No Ančić je u ispisivanju uvodnika angažirao više profesorskih ruku i usto je uvodnicima dao naglašeno teološki karakter. Ta se ideja u međuvremenu svidjela i drugim znanstveno-teološkim časopisima u Hrvatskoj. Tako da danas gotovo svi ti časopisi redovito u svakom broju imaju duži ili kraći uvodnik. Polazeći od konkretnih zbivanja u sadašnjosti, uvodnik, uostalom, najčešće puno neposrednije nego dugi znanstveni članci i studije uspijeva posredovati egzistencijalnu važnost teološkog promišljanja. Tematizirajući aktualna crkvena i ina zbivanja svima dostupna, uvodnik zaista može intenzivnije posvjedočiti unutarnju povezanost konkretnih životnih prilika i neprilika i zauzetog teološkog promišljanja, a često i teološkog traganja za tragovima Božje nazočnosti ili odsutnosti u događanjima našeg vremena.

Eseji iz ove knjige pokazuju koliko plodnih teoloških uvida i duhovnih nadahnuća za praksu može pružiti jedno kritičko, teološko, sažeto uvodničko promišljanje društvenih i crkvenih događanja kojih smo, većina među nama, povijesni sudionici ili barem suvremenici. Tako se pred očima čitatelja niže čitav niz događanja i procesa iz prethodna dva desetljeća koji su duboko ili barem značajno utjecali na život društvene i crkvene zajednice.

U nekoliko osvrta autor se bavi analizom nekih teoloških, a posebno etičkih izazova koje je sa sobom donijelo postkomunističko i postjugoslavensko razdoblje u novouspostavljenoj hrvatskoj državi. U novoj državi Crkva izlazi iz geta. Kršćani su zapljusnuti novim mogućnostima demokracije i slobode. Isključujući svaki klerikalizam i laicističko privatiziranje religije, autor razmišlja kako odgovorno i zauzeto živjeti vlastiti kršćanski identitet i poslanje unutar civilnog društva, društvenih institucija, demokratskih procesa, kako se evanđeoski kreativno ophoditi sa slobodom, koja je svrha i metoda političkog djelovanja kršćanina i kako se odnositi prema svjetonazorskom i vrijednosnom pluralizmu stranačke scene.

Ančić poklanja pozornost i velikom milenijskom Jubileju (2000.). Pritom razmišlja o gesti Ivana Pavla II. kojom je Papa u ime Crkve izrazio priznanje i kajanje za propuste i krivnje Crkve tijekom povijesti. Teološki raščlanjuje značenja tog čina kojim je Crkva priznala da bez pokorničkog čišćenja sjećanja višestruko iskazanih "nevjernosti i nedosljednosti pa i zakašnjenja" njezinih sinova kroz povijest ona ne može danas odražavati Kristovo svjetlo na svojem licu i slijediti poticaje Duha.¹

Govor o proširenju Europske unije 2004. na 25 članica pruža prigodu autoru da proanalizira i antropološko-teološki ospori određene tendencije u hrvatskom društvu, ali još više na razini pojedinih europskih država, da se Crkva i kršćanstvo potisnu iz javnosti.

Godišnjice II. Vatikanskog sabora, odnosno njegovih pojedinih dokumenata, ali još više određena unutarcrkvena događanja i strujanja nesklona, a dijelom i veoma kritična prema Saboru iz vremena pontifikata Benedikta XVI., nadahnuli su nekoliko autorovih osvrta. U njima on pozitivno vrednuje i aktualizira pojedine vidove saborske teologije, ali i značenje samog Sabora kao takvog.

Uz kritičke osvrte na uporne pokušaje da se važnost Sabora dovede u pitanje, autor je svoju pozornost posvetio i još nekim događanjima iz vremena pontifikata Benedikta XVI., kao što su: Sinoda o Božjoj Riječi, Svećenička godina, mjere poduzete za jačanje Nove evangelizacije, početak otvorenog suočavanja vatikanske središnjice s problemom seksualnog zlostavljanja maloljetnika od strane pojedinih klerika.

Neke od temeljnih odrednica teologije i stila pape Franje autor je skicirao u svojem završnom eseju, koji u svojem naslovu nosi sržnu programsku sintagmu sadašnjeg pontifikata a to je "primat milosrđa".

¹ A. Ančić, *Vjera koja rasvijetljuje život*, CuS, Split, 2015., str. 30-31.

Tako dolazimo do drugog vida ove zbirke. Naime, čitajući ove tekstove, lako je uočljivo da oni zaista predstavljaju kratka, ali zbog toga ništa manje uvjerljiva svjedočanstva o načinu na koji je urednik ovog mnogima od nas važnog teološkog časopisa teološki vrednovao i doživljavao neka od ključnih društvenih i eklezijalnih zbivanja kroz prošla dva desetljeća i više. Ta teološka kronika međutim čitatelju nameće pitanje: uz pomoć kojeg je teološkog instrumentarija naš autor iščitavao rečena zbivanja. Je li njegov pristup pojedinim temama izraz tek časovite teološke improvizacije ili plod profesionalnog prepisivanja konvencionalnih teoloških sintagmi? Odgovor na ta pitanja lako je sročiti. Naime, već je na prvi pogled dohvatljiv u sebi koherentan hermeneutički horizont na kojem autor iščitava pojedine događaje. Bez pretjerivanja može se reći da autor pristupa ama baš svim temama o kojima raspravlja polazeći od postignuća teologije II. Vatikanskog sabora. Pa i tamo gdje su određeni saborski dosezi nedovoljno izričiti, autor se trudi pokazati kako se na tragu temeljne saborske teološke logike pa i Duha Sabora može pronaći odgovor na važna pitanja ovog našeg povijesnog trenutka.

Ovdje je, jasno, nemoguće pokazati sve elemente saborske teološke paradigme koji nadahnjuju pa i nose autorov pristup društvenoj i eklezijalnoj kronologiji minulih desetljeća. Dovoljno je spomenuti samo neke od tih elemenata koje autor uvodi u svoja tumačenja zadane tematike.

Tu su ponajprije svi oni uvidi koji tvore, kako kaže autor, "ekleziološki zaokret" II. Vatikanskog s njegovim teološko-pastoralnim inovacijama od kojih su neke zaista "bitne inovacije", poput onih koje se odnose na shvaćanje crkvenih službi i odnosa među njima. Sabor, naime, otvara nove mogućnosti shvaćanja odnosa između primata i kolegijalnosti, potiče, iako to ne razrađuje do kraja, uvođenje sinodalnosti na svim razinama Crkve, opće, mjesne, župne. Saborska ekleziologija zahtijeva redefiniranje shvaćanja odnosa općega i ministerijalnoga svećeništva. Autor je svjestan, i to stalno naglašava, da znatan dio saborskog eklezijalnog zaokreta još uvijek nije proveden u praksi, još uvijek nije pronađen odgovarajući institucionalni izraz. Korijene pak poteškoća oko ostvarenja ekleziološkog obrata autor vidi ne samo na razini načelne općenitosti saborskoga govora nego i u naslijeđenim mentalitetima. Tako primjerice mnogi biskupi još uvijek, 50 godina nakon Sabora, ne uspijevaju u dubini svoje psihe prevladati "sliku biskupa kao monarha" u svojoj biskupiji². Takav mentalitet, očito, ne uzima još uvijek previše ozbiljno, ni

² Isto, str. 59.

u teoriji, a još manje u praksi, rečeni saborski zaokret s njegovom kolegijalnošću i sinodalnošću koje bi imale prožeti komunikativnu atmosferu Crkve, ali isto tako i strukture odlučivanja i mentalitet cjelokupnoga naroda Božjeg.

U toj naslijeđenoj kleričkoj "samodostatnosti" leži jedan od važnijih razloga, uvjeren je autor, zašto su laici kao većinska sastavnica Crkve, shvaćene kao hodočasnički Božji narod, ipak još uvijek dobrim dijelom pasivni potrošači kleričkih usluga. I to nakon 50 godina poslijesaborskog govorenja o općem svećeništvu i puno dobrih želja sadržanih u mnogim crkvenim dokumentima i teološkim razglabanjima! Ali bez prakticiranja sinodalnosti na svim razinama cijelog naroda Božjeg nema vjerničkog zajedništva. Kod nas, pak, u hrvatskom kontekstu, sinodalnost je, kao mentalitet i kao institucije, još uvijek veoma daleko od poželjnog!³

Imajući u vidu takvo stanje, autor pledira da se cijela crkvena zajednica založi kako bi katolički laici u dogledno vrijeme izišli iz stanja "crkveno zakržljale i sputane vjere"⁴ te se angažirali u Crkvi i civilnom društvu, ali i na razini institucionalizirane nacionalne politike. Pritom autor naglašava da crkvena zajednica (posebno pastiri) mora ulagati u ljude, u promicanje kompetentnih laika sposobnih za angažman na različitim područjima crkvenoga i društvenog suživota (znanost, kultura, ekonomija, politika).

S tim u svezi također treba spomenuti da autor, sukladno dalekosežnom i sretnom razlikovanju konstitucije *Gaudium et Spes*, trajno ima na umu "autonomiju zemaljskih stvarnosti". Jer upravo ta autonomija u sebi nosi poziv pa i zahtjev da se vjernici, sukladno svojim kompetencijama, angažiraju u svijetu, i to u kontekstu svjetovne (laičke) države; da kao zrele laičke osobnosti djeluju sukladno vlastitoj savjesti, a ne kao produžena ruka crkvene hijerarhije, odnosno klerika.⁵

Autoru je također prirastao srcu saborski uvid, posebno nazočan u dokumentima *DV* i *GS*, o dubokoj uronjenosti događaja Objave, ali i događanja Crkve, u vrijeme, u povijest. Povijest i povijesnost sa sobom nose rast i produbljenje spoznaje Kristova događaja. Preko primjereno protumačenih "znakova vremena" svakoj je kršćanskoj generaciji dana mogućnost da prepozna Bogom nadahnute mogućnosti pa i zahtjeve za izgradnjom Kraljevstva u konkretnim povijesnim prilikama.

³ Isto, str. 74.

⁴ Isto, str. 47.

⁵ Isto, str. 98.

Na toj crti promišljanja je i autorovo uvjerenje da neki saborski teološki pomaci predstavljaju autentična produbljenja pa i novosti, koje su naišle na ignoriranje, omalovažavanje pa i otvoreno protivljenje određenih krugova u Crkvi. On je stoga svagdje gdje mu se pruži prilika zaokupljen obranom Sabora, njegovih tekstova i njegova duha. On je istinski apologet Sabora!

Znamo svi veoma dobro da svih ovih 50 godina nakon Sabora određeni crkveni krugovi, klerički, ali i ne samo oni, osporavaju Sabor. Osporavaju saborsko konačno prihvaćanje modernog svijeta s njegovim svjetonazorskim pluralizmom, saborsko prihvaćanje slobode vjerovanja, saborske ekumenske pomake i međureligijska dijaloška otvaranja. Znamo isto tako da je u vrijeme pontifikata Benedikta XVI. ta struja u Crkvi bila dobila zamah. Autor na više mjesta u svojim tekstovima pokazuje teološku utemeljenost i pastoralnu korist koje su Crkvi donijele započete, a dijelom i ostvarene saborske reforme te otvaranje novih teoloških perspektiva. Polemizirajući s lefevrovcima, autor snažno naglašava kako se Saboru ni na koji način ne može pripisati neka navodna odgovornost za trenutnu kriznu situaciju u Crkvi zbog navodnoga saborskog podilaženja “duhu modernog svijeta”. Naprotiv, saborski pomaci i reforme nezaobilazno su sredstvo kako bi se Evanđelje i tradicija, shvaćena ne kao “pepeo prošlosti”, nego kao i danas goreći “oganj početka”⁶, doista mogla inkulturirati u modernu kulturu. Jer kako papa Pavao VI. reče, došlo je do dramatičnog rascjepa između Evanđelja i moderne kulture. Istom inkulturirano Evanđelje može biti doživljeno od strane naših suvremenika kao egzistencijalno važno i privlačno.⁷

Svoju obranu Sabora autor završava zadnjim esejom u ovoj knjizi. U tom tekstu on obranu Sabora predaje, takoreći, u ruke pape Franje. Na temelju Papinih programskih iskaza i tekstova (tekst je napisan koncem 2013.) autor podcrtava nekoliko ključnih Papinih uvjerenja nadahnutih saborskim teološko-pastoralnim pomacima i reformama: 1. Papa Franjo shvaća svoj pontifikat kao nastavak provedbe II. Vatikanskog koji u mnogim točkama nije još uvijek pretočen u praksu. Nema povratka u vrijeme prije Sabora; 2. Sabor je bio novo čitanje Evanđelja u svjetlu suvremene kulture; 3. Vjernost Evanđelju i “živoj tradiciji” Crkve Sabor vidi kao klijanje, rast, promjenu; 4. Sadašnjost ima prednost pred prošlošću jer nam Bog dolazi ususret danas; 5. *Prednost ortoprakse pred ortodoksijom*, tj. primat milosrđa, primat gledanja čovjeka iz perspektive Božje ljubav-

⁶ Isto, str. 83.

⁷ Isto, str. 67.

vi iako je taj čovjek daleko od određenih crkvenih propisa; 6. Razvoj stvarne, a ne samo formalne sinodalnosti.⁸

I time bismo završili.

Ova knjiga zapravo sadrži skicu, sažetu kristalizaciju osnovnih naglasaka cjelokupne teologije dr. Ante Ančića koju je on promišljao i popularizirao u svojim akademskim predavanjima i u svojim znanstvenim i stručnim radovima. Riječ je o jednoj u sebi prepoznatljivoj i koherentnoj teološkoj viziji stvarnosti. Želeći pak sažeto iskazati temeljnu preokupaciju čitave njegove teologije, mogli bismo je izraziti uz pomoć malo nadopunjenog naslova ove knjige: *Vjera koja, nadahnuta, podržavana i hranjena teologijom i reformama II. vatikanskog, rasvjetljuje živote kršćana.*

Nikola Bižaca

⁸ Isto, str. 114-116.